

oud nieuws

Uitgegeven door de historische vereniging van Krimpen aan de Lek 'Crempene'

Nr.16, oktober 2018

Voorwoord

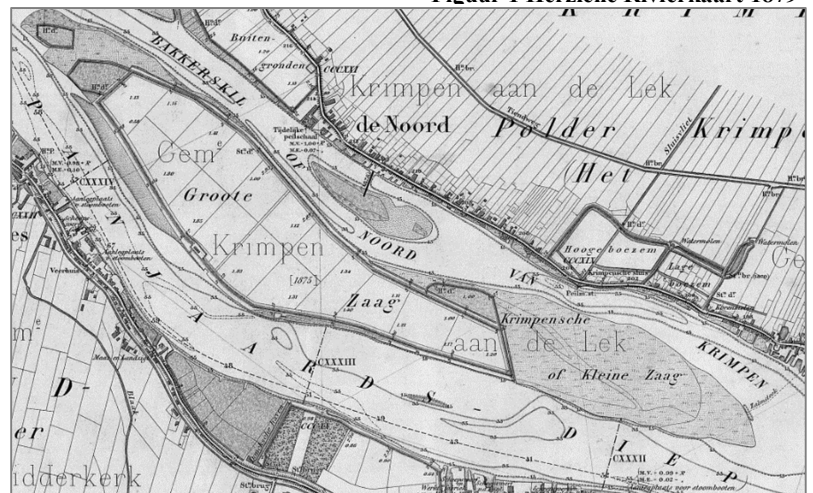
Na een historische, lange en droge zomer is september een maand vol activiteiten geweest. Op 1 september waren we aanwezig in het Cultuurhuis, waar de gebruikers van dat gebouw zich konden presenteren. Wij hebben daar aan de bezoekers, naast het tonen van de activiteiten van Crempene, de komende Open Monumentendag onder de aandacht gebracht. Van die dag op 8 september hebben we dit jaar veel werk gemaakt. De aansluiting met het thema Europa hebben we gevonden in de ligging van Krimpen aan het water en als uitvloeisel daarvan onze betrokkenheid bij de scheepvaart (in Europa). In de Hervormde Kerk, die ook was te bezichtigen, hebben we in samenwerking met het kerkbestuur aandacht besteed aan de geschiedenis van het kerkgebouw. Ook vertoonden we daar een PowerPoint presentatie over de walvisvaart, gekoppeld aan de naamgeving van de straten in de wijk Tiendweg-Noord. In de Bolnes-loods op de Zaag waren er presentaties in woord en beeld over de Krimpense betrokkenheid bij de Europese handelsvaart en haringvisserij en de Krimpense bedrijven die zich bezig hielden met scheepsbouw en wat daarbij hoort, zoals sloepenmakerij, blokmakerij, zand- en grindwinning, transport etc. Ook de Krimpense zeevaartschool werd belicht. Vanwege de locatie was er vooral veel aandacht voor de bouw en de werking van (Bolnes) motoren. Over de belangstelling konden we tevreden zijn, namelijk ca. 50 bezoekers in de kerk en ca. 150 op de Zaag. Weer een week later op 15 september was er de jaarlijkse excursie, voor de eerste keer een dagexcursie met als reisdoel Utrecht. Met uitstekend weer, een interessant programma en 40 deelnemers die na afloop tevreden waren over de dag, kunnen we spreken over een geslaagd experiment. Conclusie: voor herhaling vatbaar. Een reisverslag van Trudy van Florenstein-Schouten en een aantal foto's, gemaakt door Herman Visser, zijn te zien op onze website onder Activiteiten. Namens het bestuur wens ik u veel leesplezier met deze nieuwsbrief.
Hans Dekker, voorzitter

Deel 2 over de Zaag

4. De Hoge Zaag

Buiten de bedijkte Groote Zaag en Kleine Zaag lag nog een zandplaat in de toen nog veel bredere Bakkerskil. Teneinde meer water uit de Lek en de Noord door het Spanjaardsdiep te leiden werd in 1879 een dam gelegd tussen de zandplaat en de noordelijke ringdijk van de Groote Zaag. In 1876 was al een dam gelegd tussen de zandplaat en de vaste wal t.h.v. nu Noord 15/17 (fig.1). De Bakkerskil was dus in

Figuur 1 Herziene Rivierkaart 1879

1879 volledig afgesloten. De afsluiting werd in 1897 i.v.m. onvoldoende waterverversing van de Bakkerskil weer volledig verwijderd.

Voor de verdere geschiedenis van de Zaag is het van groot belang dat het water tussen de zandplaat en bedijkte Groote Zaag, alsmede de zandplaat zelf, een depot werd voor baggerspecie. Als cultuurgrond bleek het aldus gerealiseerde terrein niet te voldoen en in de loop der jaren werd het depot verder opgespoten en gedeeltelijk tot industrieterrein bestemd. Het gehele terrein staat bekend als Hoge Zaag. De situatie na realisatie hiervan is weergegeven in fig. 5 van de vorige aflevering.

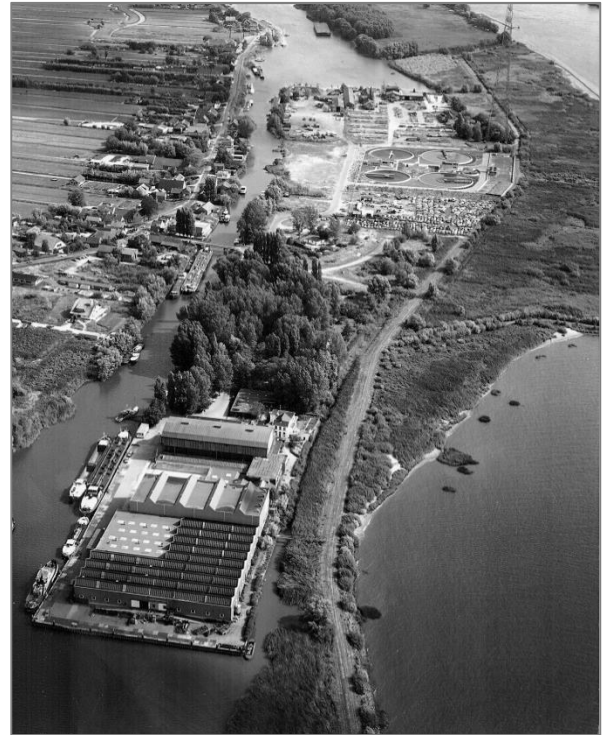
5. Wonen en werken op de Hoge Zaag

Op de Hoge Zaag hebben sinds de realisatie van dit gebied tal van activiteiten plaatsgevonden, te veel om deze allemaal de revue te laten passeren. Maar om toch een beeld te schetsen van een aantal van deze activiteiten zullen we een rondje maken over dit industrieterrein. Het eerste bedrijf dat zich vestigde en wel op het meest westelijke punt was NV Scheepswerf Rotterdam met als directeuren Pieter Abraham van Halewijn en Cornelis Hoogerwaard. In 1908 had dit bedrijf een terrein van ruim 4 ha in erfpacht verkregen van Domeinen, hierbij inbegrepen de nodige vergunningen. Deze werf kon het hier echter niet bolwerken en verhuisde naar Rotterdam.

In 1910 ging de erfpacht plus inmiddels gerealiseerde opstallen, inclusief 3 woningen, alsmede de verleende vergunningen over in handen van NV Machinefabriek Bolnes. De geschiedenis van 'Bolnes' werd eerder uitvoerig beschreven in Oud Nieuws nr. 12, april 2017.

Op het oostelijk van het Bolnes-terrein gelegen gebied vestigde zich ook een scheepswerf en wel een bijzondere,

NV Jouret en Speltinckx Mij tot uitvoering van werken in staal en gewapend beton. Deze werf bouwde gewapend betonnen vaartuigen. Het eerste schip liep in 1918 van de helling in de Bakkerskil. Het grootste ooit in Nederland gebouwde schip door dit bedrijf had de volgende afmetingen: 38,5x5,1x2,4 m.

De directeuren waren Belgen, die vanwege de 1^e Wereldoorlog hier waren geïnterneerd. Zij bouwden ook prefab noodwoningen, voornamelijk voor België, waar na de verwoestingen tijdens de oorlog een groot gebrek was aan huizen. Er was een speciaal fonds opgericht en in het kader daarvan leverde Jouret en Speltinckx diverse typen, b.v. Jouret Simple met de afmetingen van 7,3x6,1 m. Van alle typen waren de buitenmuren van gewapend betonplaat gemaakt. In België zijn nog enkele van deze woningen bewaard gebleven.

Midden jaren vijftig werd door Machinefabriek Bolnes op het terrein waar de Belgische scheepswerf gevestigd was geweest in 2 fasen een klein dorp gebouwd. Het was een tijd van aantrekkende economie en Bolnes had dringend behoefte aan personeel. Het was toen ook een tijd, betrekkelijk kort na de 2^e Wereldoorlog, waarin grote woningnood heerste. Bij het werven van personeel was het kunnen aanbieden van woonruimte een groot voordeel. Dus werden in 1955 eerst 8 en in 1957 nog eens 12 prefab noodwoningen neergezet. Het verhaal wil dat deze in afwachting van de invasie (1944) in zuidoost Engeland (Kent) als officiersverblijven hadden gediend. De eerste 8 acht

woningen stonden dicht langs de Bakkerskil tegenover de Zaagbrug. Ze waren, wijs geworden door het hoge water in 1953 waarbij de hele Zaag onder water had gestaan, gefundeerd op een hoge gemetselde muur.

De 12 latere woningen stonden langs het Zaagpad, op een langgerekte grondterp. De gevels van de woningen bestonden uit wit plaatmateriaal waardoor die woonclave ook wel bekend stond als het Witte Dorp. Hoe romantisch het ook was op de Zaag, het waren en bleven toch noodwoningen.

In de zeventiger jaren konden de bewoners, met urgentieverklaringen, in het dorp een andere woning betrekken en in 1974 was het Witte Dorp,

op één uitzondering na, verdwenen. De uitzondering betrof een woning die al door eerder genoemde scheepswerf Jouret en Speltinckx was gebouwd en heden ten dage nog aanwezig is.

foto van fam. Punt

Ten oosten van het terrein waarop de woningen hadden gestaan vestigde zich rond 1974 het autosloopbedrijf

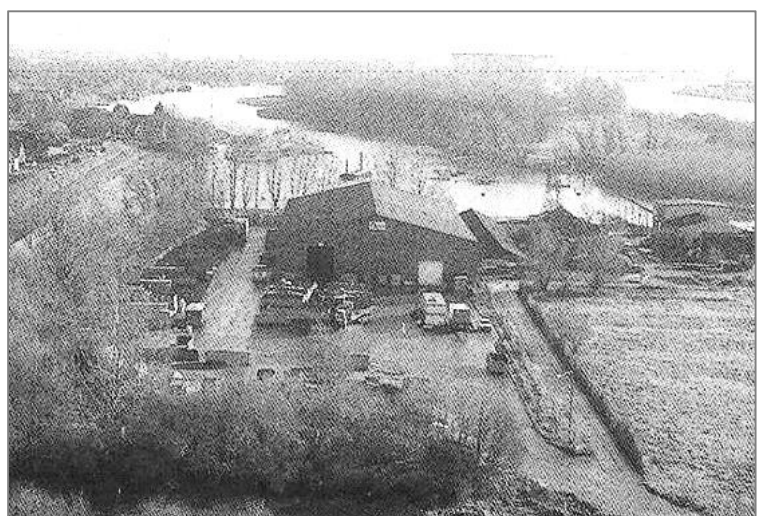

De Zaag. Aanvankelijk dichtbij de Bakkerskil later, na bezwaren van de dijkbewoners, wat meer naar het zuiden gesitueerd.

Nog verder in oostelijke richting gaande, we hebben het hier dan over de noordoost hoek van de Hoge Zaag, was er eerst gedurende een korte periode een scheepswerfje gevestigd, genaamd Van Vliet. Vanaf 1925 lag er een werfje van Jan Sprik, waar roeiboten werden gemaakt. Zijn vader, Frans, was in het Middelland begonnen met het maken en verhuren van roeiboten. De roeiboten vonden vooral hun weg naar Rotterdam waar ze gebruikt werden voor havenwerken. Ook werden ze gekocht door schippers.

Daarna zijn er op deze locatie nog een jachtbouwer (Timmer) en een gritstraalbedrijf gevestigd geweest.

In 1980/1981 streek hier het bedrijf Omega Randstad BV neer, dat zich onder meer bezig hield met afvaloverslag en recycling. De aanwezigheid van dit bedrijf heeft de gemeenteraden in het dorp en vooral ook in de gemeentepolitiek gedurende enige tijd nogal bezig gehouden. Het bedrijf was in 1989 in opspraak gekomen en in 1991 werden celstraffen geëist tegen een aantal leidinggevenden wegens geknoei met chemisch- en ziekenhuisafval en het opmaken van valse facturen. De hele affaire heeft er toen ook toe geleid dat een wethouder van de gemeente Nederlek is afgetreden. Hetzelfde terrein is jarenlang het depot (BFI) geweest waar de inwoners van Nederlek hun grofvuil konden brengen.

In de zuidoost hoek van de Hoge Zaag werd in 1939 de houtzagerij en houthandel Groeneveld, inclusief 2 bedrijfswoningen, gevestigd. Dit bedrijf was in 1904 gestart in de zaagmolen Adriana Elisabeth in het Middelland. Inclusief het opslagterrein nam dit bedrijf een aanzienlijk oppervlak van het zuidelijke gedeelte

van de Hoge Zaag in beslag. In 2000 is de zagerij en houthandel van de Zaag verdwenen. Tegenwoordig vinden we daar het nieuw gebouwde bedrijf De Regt Marine Cables BV.

Er werd niet alleen gewerkt en gewoond op de Zaag. Jarenlang was hier het gemeentelijk voetbalveld

gelegen. Hier speelde vanaf 1918 k.v.v. Vitesse, de voorloper van v.v. Dilettant. Het terrein, dat door de gemeente gehuurd werd van Domeinen werd in 1959 verlaten. Aardig detail is dat het voetbalveld tussen 1918 en 1924 ook gebruikt mocht worden door de net opgerichte v.v. DCV uit Krimpen aan den IJssel. Het voetbalveld was gelegen op de plek waar later het opslagterrein van Groeneveld kwam. Op het voetbalveld waren in een zekere periode ook de festiviteiten van het Oranjefeest (Koninginnedag).

Westelijk van de (voormalige) zagerij/houthandel is sinds 1981 een afvalwaterzuiveringsinstallatie in bedrijf (AWZI). Met de planontwikkeling voor het afvalwater van de westelijke Krimpenerwaard-gemeenten (de beide Krimpens, Lekkerkerk en Ouderkerk aan den IJssel) was al in de zeventiger jaren begonnen. In die tijd was het Hoogheemraadschap van de Krimpenerwaard belast met het beheer van de waterkwaliteit. In die

planvoorbereiding bleek de Zaag de best mogelijke locatie voor de zuivering. In 1980 werd in opdracht van het Hoogheemraadschap begonnen met de uitvoering. In 1981 werd de taak van het Hoogheemraadschap overgenomen door het nieuw opgerichte Zuiveringschap Hollandse Eilanden en Waarden en daarmee ging ook de uitvoering van AWZI over naar het nieuwe schap. De werkzaamheden werden 1982 voltooid.

Het zuiveringschap is later toch weer opgeheven en de taak van de waterzuivering is weer terug bij het Hoogheemraadschap. Sinds de fusie van

2005 is dit het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard. De AWZI wordt aan de westkant begrensd door de autosloperij De Zaag. Daar aangekomen is ons rondje over de Hoge Zaag ten einde gekomen.

6. Verbinding met de vaste wal

Door de eeuwen heen was de Zaag (in wel of niet gescheiden vorm) alleen maar varend bereikbaar.

Zoals in het hoofdstuk de Hoge Zaag beschreven heeft er gedurende een korte periode, n.l. tussen 1876 en 1897 een dam in de Bakkerskil gelegen. Kleine schepen die via de Bakkerskil voeren moesten over die dam worden getrokken.

Bij aankoop van de grond en opstellen van de 'Scheepswerf Rotterdam' door 'Motorenfabriek Bolnes' in 1910 waren de aan de scheepswerf verleende vergunningen inbegrepen. Hierbij was ook een vergunning voor het bouwen van een brug. In dat jaar

werd dan ook een brug gebouwd, al was het slechts een eenvoudig 'kippenbruggetje', net voldoende breed voor een auto.

deze brug ontoereikend voor de steeds zwaarder wordende Bolnesmotoren.

In 1976 werd dan ook in opdracht van de Motorenfabriek weer een nieuwe brug aangebracht. De brug werd gebouwd door Bailey te Nieuw Lekkerland. De brug was 30 m. lang en 4 m. breed met een afzonderlijk fietspad en een veel groter draagvermogen, namelijk 30 ton. Na ruim 20 jaar was ook deze brug op zijn beurt weer aan vervanging toe.

De brug werd gebouwd door de aannemer GMB, die in die periode ook de dijkversterking Krimpen in uitvoering had.

Geschreven door Hans Dekker

Bronnen en literatuur:

- Malipaard, A., Historische wandeling door Oud Ridderkerk, deel 1 Bolnes, 2015
- Teixeira de Mattos, Jhr L.F., De Waterkeringen, Waterschappen en Polders van Zuid-Holland, deel III, afd.1 De Krimpenervaard, 1927
- Lit, J. van, Van Witte Brug tot watertoren, 1990
- Diverse lokale- en streekbladen
- dhr. G.v.d. Berg, Zaagbewoner

De Bolnes motoren werden op een zeker moment te zwaar voor de lichte brug en in 1948 werd er een nieuwe brug gelegd. Dit was overigens in een tijd dat er nog veel transport over water plaats vond.

De nieuwe brug was een zgn. Baileybrug, die eerder in de 2e Wereldoorlog door de Canadezen was gebruikt. De brug had een rijbaanbreedte van 2,5 m. en een draagvermogen van 15 ton. Na verloop van tijd was ook het draagvermogen van

Voorafgaand aan de bouw is er nog wel discussie geweest wie verantwoordelijk was voor de kosten van de vervanging en het onderhoud van de brug. Enerzijds was daar de eigenaar te weten 'Bolnes Holding' maar anderzijds waren daar ook de openbare functie van de brug als ontsluiting van de gevestigde bedrijven, de zuiveringsinstallatie en het natuurgebied.

Het gemeenschappelijk belang werd door de diverse partijen onderkend en in 2016 kon de bouw van een nieuwe brug gerealiseerd worden.

De Hoge Vierschaar

Samen met het college van welgeboren mannen vormde de baljuw een gerecht of Hoge Vierschaar. Zij waren competent tot het doen van uitspraken in zowel halszaken, waarop lijf- of doodstraffen waren gesteld, als boetstraffelijke zaken. In civiele zaken trad de Hoge Vierschaar op als college van hoger beroep. De heer Harry Aardoom stuurde ons verschillende oude verhalen van de Vierschaar m.b.t. Krimpen aan de Lek. Deze verhalen zullen we regelmatig plaatsen in ons blad Oud Nieuws. Hier het eerste verhaal.

Doodslag? (Vierschaar.ZH.doodslag. krimpenlek 1734.)

Het was gebeurd op nieuwjaardag 1734 op Krimpen op de Lek, ten huize van Herbert Willemse Verhoeff en zijn vrouw Inoceijntje Jansse van der Horde. Het echtpaar had waarschijnlijk een kroeg. Gasten waren 's middags Dirk van der Linden en Willem Leendertse Mul. Om zes uur kwam Jannigje, bijgenaamd "de Vliegende Courant." Een kwartier later kwam Jan Pieterze Schenck binnen. Het was duidelijk dat die laatste twee gasten elkaar niet mochten. Jan schold Jannigje uit voor "potter hoer". Hij verweet haar dat ze de Spaanse pokken * had, een besmettelijk geslachtsziekte. Kennelijk had Jan dat als klant bij Jannigje opgelopen. Jannigje schold terug, zei zoets als "wie zegt het?" Ze noemde Jan een verkwister van zijn eigen bezit. "... een uijtsuijper van zijn goed, en bederver van zijn huijshouden."

Dat nam Jan niet, hij werd kwaad en sloeg Jannigje met zijn vlakke hand tegen de linker kant van het hoofd ("met zyn platte hand tegen haar linker kant van het hoofd"), waardoor ze van haar stoel op de grond viel. Ze bleef daar liggen, dus waarschijnlijk was ze bewusteloos. Maar Jan was zó door het dolle heen dat hij haar daarna meermalen op het lichaam trapte. Verhoeff en zijn vrouw probeerden tussenbeide te komen maar dat was olie op het vuur. Jan verweet hen partijdigheid en trok zelfs zijn mes. Gelukkig kalmeerde Jan al snel en deed zijn mes weer weg. Pas daarna kon de kroegbaas Jannigje van de grond oprapen, en hij bracht haar naar zijn schuur achter het huis waar hij haar in het hooi legde. Toen had Jannigje nog wat geluid gegeven. "... als wanneer (zij)... Jannigje nog eenige spraak off geluijt hebben hooren geven." Omdat Jannigje niet terugkwam is het hele gezelschap na een half uur naar de schuur gegaan. Jannigje bleek inmiddels te zijn overleden.

Doodslag? Het meest waarschijnlijk is dat Jan per ongeluk Jannigje een klap met de pinkmuis van zijn rechter hand op het oor heeft gegeven. Dit is een beproefde militaire methode om een tegenstander uit te schakelen. Jan kon dat in 1734 nog niet weten. Het was niet als doodslag bedoeld geweest.

Bron.

Nationaal Archief, Den Haag, Rechterlijke Archieven in Zuid-Holland: Baljuw en Hoge Vierschaar van Zuid-Holland, 1574 –1811 (1813), nummer toegang 3.03.08.224, inventarisnummer 99, fol. 43 verso – 35, dd. 3 januari 1734.

* "De Spaensche pocken" = syphilis, een besmettelijke geslachtsziekte.

Mededelingen:

- We hebben weer diverse voorwerpen en foto's ontvangen, daarvoor hartelijke dank.
- Voor het inzien van foto's en het archief in de Dertienhuizen kunt u een afspraak maken.
- Iedere 1^e vrijdagmiddag van de maand zijn we in de Bibliotheek aanwezig.
- De Wandelroute (2^e druk) is nog verkrijgbaar.
- De najaarsledenvergadering wordt gehouden **22 november**.

Heeft u de contributie over 2018 al betaald?

Bankrekeningnr: NL11RABO0335776221 t.n.v.

Historische Vereniging Crempene.

COLOFON

Oud Nieuws wordt uitgegeven door de historische vereniging van Krimpen aan de Lek 'Crempene'

Redactie en opmaak: Gijs en Elsa Moerkerken

Correctoren: Jan Kees Wepster, Bert van den Herik

Secretariaat: Buitenweg 8
2931AC Krimpen aan de Lek
Tel: 0180-522465

e-mail: crempene@telfort.nl

website:

www.historischeverenigingcrempene.nl

facebook: www.facebook.com/historischeverenigingcrempene